

### **Список використаних джерел:**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Проект Закону про місцевий референдум від 19.05.2021 р. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=71942](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71942).

**Ключові слова:** місцеве самоврядування, місцевий референдум, громадянське суспільство, реформа місцевого самоврядування.

**Key words:** local self-government, local referendum, civil society, local self-government reform.

### **ЛАПКО АНАТОЛІЙ ГРИГОРОВИЧ**

*Київський регіональний центр Національної академії правових наук України,  
заступник директора з організаційних питань, кандидат юридичних наук*

### **ТЕРНАВСЬКА ВІКТОРІЯ МИКОЛАЇВНА**

*Київський регіональний центр Національної академії правових наук України,  
провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент КНУБА*

## **ЗАБОРОНА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Україна, задекларувавши курс на розбудову демократичної, соціальної і правової держави, сприяє всебічно формуванню і розвитку громадянського суспільства. Інституціоналізоване громадянське суспільство являє собою, на думку А. Колодій, розгалужену, багатоаспектну мережу різноманітних форм асоціативного життя, волевиявлення й формування громадської думки, забезпечених певною інфраструктурою й автономних стосовно держави [1]. Конституція України наділяє громадян України правом на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [2]. Громадські організації хоча й відіграють роль каталізатора при формуванні громадянського суспільства, однак правознавці відзначають їх гранично низький ступінь залучення громадян до їх діяльності порівняно з політичними партіями в сучасній Україні [3, с. 26].

Політичні партії виступають одним з найбільш активних інститутів громадянського суспільства. Політичні партії – добровільні об'єднання громадян, що створюються з метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян [4]. Разом з тим, політичні партії визнаються у науковій літературі як інститути, що становлять внутрішню

структуру громадянського суспільства лише в період їх активної участі у формуванні, пропаганді та обстоюванні інтересів різних соціальних груп у період їх боротьби за владу. Однак після одержання влади внаслідок перемоги на виборах, політичні партії трансформуються в інститути державної влади, беручи безпосередню участь в реалізації цієї влади [1; 5, с. 4]. Саме така амбівалентна природа політичних партій передбачає, як зазначає Я. Ярош, необхідність контролю з боку самого громадянського суспільства за діяльністю політичних партій [6, с. 153].

Контроль за діяльністю політичних партій з боку громадянського суспільства – це одна з характерних рис демократичних засад розвитку та взаємодії суспільства та держави. Однак провідна роль у цьому процесі має належати саме державі, яка має право на застосування примусу й покарання. Аналіз діяльності політичних партій, функціонуючих сьогодні в Україні, дає підстави стверджувати, що більшість з них створювалася як інструмент політичної легалізації та відстоювання інтересів лише окремих груп чи навіть осіб, які прагнуть мати владу з метою особистого збагачення, а не представлення політичної волі широких соціальних верств населення. Більше того, окремі політичні партії були лише політичними проектами іноземних агентів, завданням яких було руйнування української незалежної державності. Прикра реальність сьогодишньої російсько-української війни змушує констатувати, що окремі політичні сили, посилюючись на свободу слова та вільне вираження своїх поглядів і переконань, гарантованих статтею 34 Конституції України [2], вели насправді багато років підривному діяльність, спрямовану на повалення конституційного ладу в державі, розпалювання міжетнічної та релігійної ворожнечі, створення громадянських заворушень шляхом активного пропагування ідеї «руського миру», що врешті призвело до реальної загрози знищення української державності та геноциду української нації.

Конституція України визначає в частині першій статті 37, що утворення та діяльність політичних партій і громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриви її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються [2]. Однак українська влада, формуючи державну політику відповідно до західних стандартів демократії, упродовж багатьох років припускалася серйозних помилок внаслідок прояву надмірної толерантності, дозволяючи окремим політичним суб'єктам займатись відвертим колабораціонізмом, сепаратизмом, українофобством тощо шляхом підміни в суспільній свідомості понять «демократія», «лібералізм», «свобода слова». І лише події 2014 та 2022 років змусили українську владу вдатися до рішучих кроків щодо упорядкування діяльності політичних партій та громадських організацій в Україні. Верховна Рада України доповнила частину першу статті 5 Закону України «Про полі-

тичні партії в Україні» спершу пунктом 9 [7], а сьогодні пунктами 10 і 11 [8], якими було заборонено утворення та діяльність політичних партій, програмні цілі або дії яких спрямовані на пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їх символіки; виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, заперечення тимчасової окупації частини території України, глорифікацію, виправдання дій та/або бездіяльності осіб, які здійснювали або здійснюють збройну агресію проти України тощо. Таке рішення українського парламенту цілком відповідає міжнародним документам, зокрема, Керівним принципам заборони та розпуску політичних партій від 11 грудня 1999 р. [9], розроблених Венеціанською комісією. Більше того, враховуючи те, що Конституція України в статті 37 чітко визначає, що заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку, така конкретизація Законом протиправності дій політичних партій сприяє винесенню судом об'єктивного та обґрунтованого рішення щодо заборони чи відмови у забороні діяльності політичної партії в Україні, що є гарантією дотримання судами принципу верховенства права.

Довгоочікуваним та затребуваним громадянським суспільством в Україні стало також рішення українського парламенту про запровадження механізму протидії іноземній агентурі, що веде підривну діяльність в Україні, шляхом створення та ведення Переліку політичних партій та громадських організацій – нерезидентів України під егідою Служби безпеки України.

Таким чином, конституційно-правова політика України на сучасному етапі державотворення формується відповідно до норм міжнародного права та тих викликів, що становлять загрозу для державного суверенітету і територіальної цілісності України, прав, свобод, життя і здоров'я українських громадян. Заборона діяльності тих політичних партій, чия ідеологія є відверто антиукраїнською, а дії спрямовані на знищення української державності, є необхідним кроком та одним з ефективних засобів забезпечення національної безпеки України.

### **Список використаних джерел:**

1. Колодій А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні. Монографія. Львів: Червона калина, 2002. 272 с. URL : [https://political-studies.com/wp-content/uploads/2010/01/Kolodiy\\_Na\\_Slyahu.pdf](https://political-studies.com/wp-content/uploads/2010/01/Kolodiy_Na_Slyahu.pdf)
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Волкова О. М. Громадянське суспільство: український контекст. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 24–28.
4. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. Ст. 118.

5. Якименко Ю. Громадянське суспільство в Україні: основні характеристики. Центр Разумкова. 2004. 36 с. URL : [https://razumkov.org.ua/upload/yakymenko\\_civic\\_society\\_2004.pdf](https://razumkov.org.ua/upload/yakymenko_civic_society_2004.pdf)
6. Ярош Я. Політичні партії як суб'єкти громадянського суспільства. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2018. № 2 (4). С. 146–156.
7. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 26. Ст. 219.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій : Закон України від 03.05.2022 р. № 2243-IX. *Відомості Верховної Ради України*.
9. Керівні принципи заборони та розпуску політичних партій : міжнародний документ від 11 грудня 1999 р. / Рада Європи, Венеціанська комісія. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_159#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_159#Text)

**Ключові слова:** громадянське суспільство, політичні партії, національна безпека, заборона діяльності.

**Key words:** civil society, political parties, national security, ban on activities.

### **ПРИПОЛОВА ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА**

*Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,  
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем  
військового законодавства Центру воєнно-стратегічних досліджень,  
кандидат юридичних наук*

### **ПОЗИТИВНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВЕРХОВНОГО ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА ЗБРОЙНИХ СИЛ**

Завуальована агресія, яка відверто, амбітно й цинічно проявилася відносно України з боку Російської Федерації (далі – РФ) у 2014 році, а згодом із 24 лютого 2022 року, відкрила ряд не вирішених юридичних питань. Серед них, найбільш болюче – застарілість усталених норм міжнародного гуманітарного права, мала ефективність від діяльності міжнародних безпекових організацій. Про такий стан справ ми неодноразово чули від офіційних посадових осіб, зокрема, заступниця Міністра оборони України назвала сучасне міжнародне право слабким та лицемірним із проявом атавізму [1]. Аналогічну позицію висловив і Президент України на засіданні Ради Безпеки ООН (24 березня 2022 року) [2] та засіданні саміту «Групи семи» (5 квітня 2022 року) [3], який акцентував увагу на проблематиці доцільності існування міжнародних безпекових організацій, на потребі світу у створенні нових альянсів, нових і ефективних гарантій безпеки, на існуванні міжнарод-